
A DIACHRONIC PERSPECTIVE ON SUFFIX DERIVATION OF NOUNS IN THE MODERN BULGARIAN LANGUAGE

Teodora G. Ilieva

Trakia University, Bulgaria, ilievat_@abv.bg

Abstract: The paper outlines the dynamics and competition of suffixes for the formation of one-stem and two-stem nouns (*nomina agentis*, *nomina actoris*, *nomina abstracta*, *nomina essendi*, *nomina loci*) in the Old Bulgarian, Middle Bulgarian and Modern Bulgarian period in the development of the modern Bulgarian written language. The Old Bulgarian written canon (the accessible Preslav and Ohrid manuscripts from 10-12 c.), a wide range of manuscripts and lexical indices of manuscripts from 13-15 c. (some of them not studied until now), late Renaissance lexicographic studies from 18 c. (mostly the excerpted lexical data in Nayden Gerov's Dictionary of the Bulgarian Language, v. I-VI, etc.) and studies of the synchronic Bulgarian lexis (Dictionary of the Bulgarian Language 1-15 volumes, etc.) have been put to use for the purposes of the analysis.

The paper studies the productive/bound and non-productive/unbound suffix morphemes of deverbatives, denominatives and deadjectival nouns in the different historical periods and outlines their diachronic qualitative tendencies. It seeks to establish the reasons for the gradual limiting of suffix derivation as a word-formation process. These include among others the transformation of the Bulgarian language from a synthetic into an analytic one; the perception of some affixes as uneuphonic or as borrowed; the progressively limited transfer of foreign derivational models (through morpheme-to-morpheme translation from Greek in the Middle Ages or through borrowing of Russian affixes in the Renaissance, as well as their higher frequency since the 1940s); the tendency for economy of derivational synonymy; the interrelation of suffix derivatives and the genre and stylistic features of the text. The paper enumerates the active inherited and newly created derivational formants-suffixes in the Bulgarian language, while the researcher strives not to illustrate the full list of derivational suffixes in modern Bulgarian, which have already been studied, but rather to elucidate the qualitative fluctuations and the realization of suffixes. The formants have been inspected from a semasiological point of view as well — as a resource for the production of semantic doublets. Thus, the paper adds a new perspective to the kaleidoscope of Bulgarian historical morphology.

Keywords: substantival word formation, suffix derivation, (un)bound morphemic composition, derivational frequency

ДИАХРОНЕН ПОГЛЕД КЪМ СУФИКСАЛНАТА ДЕРИВАЦИЯ ПРИ НЯКОИ СЪЩЕСТВИТЕЛНИ ИМЕНА В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК**Теодора Г. Илиева**

Тракийски университет, България, e-mail: ilievat_@abv.bg

Резюме: В статията се проследяват динамиката и конкуренцията между суфиксите за образуване на еднокоренни и двукоренни съществителни имена (*nomina agentis*, *nomina actoris*, *nomina abstracta*, *nomina essendi*, *nomina loci*), в старобългарския, среднобългарския и новобългарския период от развитието на българския книжовен език. За целите на анализа се използват: старобългарският ръкописен канон (достъпните преславски и охридски паметници от X–XII век), много широк кръг ръкописи или лексикални индекси на ръкописи от XIII-XV век (някои от тях непроучени досега), късноренесансови лексикографски изследвания от 18 век (най-вече ексерпираният лексикален масив в *Речникъ на българския языкъ. Т. I–VI* от Найден Геров и др.) и *Речник на българския език 1-15 том*.

Разглеждат се продуктивните (устойчивите) и непродуктивните (неустойчивите) суфиксни морфеми при съществителните deverbatives, deadjectives и denominatives в различните исторически периоди, очертават се техните диахронни количествени трендове. Търсят се мотивите за постепенното ограничаване на суфиксалната деривация като словообразователен способ. Сред тях вероятно са: трансформирането на българския език от синтетичен в аналитичен; възприемането на конкретни афикси като неблагозвучни или като чуждици; все по-ограниченото копиране на чужди деривационни модели (чрез поморфемния превод от гръцки през Средновековието или чрез заемане на руски афикси през Възраждането, както и по-високата им фреквентност след 40-те години на XX-ти век); тенденцията към икономия на словообразователната

промяната на удвоена суфиксация: (-тельникъ, -ательникъ в редки лексеми от XIV в.)⁷, **□ърительникъ** (ФилК), **тихожительникъ** (СтПр = търновска редакция на Стишния Пролог, XIV в.).

Първоначално наставка **-тель** се е отличавала с книжния си характер и по-скоро е била специализирана за изковаване на девербативи от ономазиологичната категория ‘лице деятел’ – професионална принадлежност (строител) или извършващ специфични дейности – *nomina actoris* (просител), а Р.М. Цейтлин отграничава четири лексико-семантични групи, образувани с -тел. Постепенно формантът разширява семантичното си поле като номинира думи с предметно значение, става и мотивиращ за нови производни и за десубстантивни агентивни съществителни. Още в стбрк -тель образува словообразователни синоними с -никъ, -ъць или с нулев суфикс (датель – давьць). Свидетелство за активността му откриваме и в редкия произведен номинатив **пѣтель** (XIV век, а вероятно и по-рано). През Средновековието -тель се реализира по-често с вариантите **-итель** (потрѣбитель), **-атель/-ѣтель** (съписатель) при мотивираща о-ва транзитивен или нетранзитивен глагол, като за разлика от стбрк, в срднб паметници **-атель** преобладава над **-итель**⁸.

Наставка **-ъць** е полисемантична, още в стбрк е констатирана в деривати от класовете *nomina agentis*, *nomina actoris*, *nomina attributiva*, влизала е в опозиция с **-никъ**: **чловѣкооугодьць** – **чловѣкооугодьникъ**. През XI–XIV век тя е транслатив при установена и новосъздадена лексика: **младеньць**, **жѣвотворьць** (ГермСб), **творьць**, **мрътвьць**, **пришьльць** (ИП), **смѣхотворьць** (Лесненски Пролог), **миродержьць** (КнГрЦ) при редки думи и хапакси: **давьць**, **единомысльць**, **инородьць** (ПАНт), много от които не са съхранени в СБЕ. В Късното Средновековие не е претърпяла развитие, дистрибуцията ѝ се свързва със създаването на композита: **во□ньствоводьць** (Срф), **състрадальць** (СтПр), а в редица текстове с различен хронологичен диапазон **богословьць** се конкурира с **богословъ** (ГермСб, ТрСин, ФилК).

Суфикс **-ица** с неговите разширения **-илица**, **-ильница**, **-авица** безспорно са доминиращи словообразователни форманти за *nomina agentis* в ж.р., само в СтПр те са десетки: **агница**, **бестрастница**, **вдовица**, **гжсѣница**, **еретижица**, **окаанница**, **проповѣдница**, **съжителница**, **съпржница**, **ходатаица** и др. Обратният речник на СБЕ отразява над 1100 формации с този дериват.

Към слабопродуктивните суфикси в стбрк и срднб се отнасят: **-ачь** (около 10 думи), (сп. Т. Мострова през XIV век се срещат само 3 енокоренни – **врачь**, **ковачь**, **орачь**), **врачь**, **ковачь** (Срф, СтПр), който има силно разговорен, не и книжовен характер; **-чии** е присъщ преди всичко на преславската книжнина (**бѣльчии**⁹, **кръмьчии** ПАНт), (**дръжавьчии**, **корчии**, **кънигьчии**, **письчии** КнЦар), през XIV век сп. Т. Мострова се срещат няколко лексеми – **въспомньчии**, **зъдьчии**, **письчии**, **чръпъчии**), **кръмь□ии** (Срф); праславянският суфикс **-(а)таи** е рядко срещан в стбрк, Р.Цейтлин регистрира само 5 производни, в Германовия Сборник (**ратаи**), в ЕгПат (прѣлогатаи е рядко срещана), в предевтимиеви корпуси се откриват **ходатаи**, **исходатаи** (СтПр, Срф), а в текстове от XIV век Т. Мострова е ексцерпирала само 4 лексеми. В СБЕ са съхранени **глашатай**, **ратай**, **ходатай**, но и в останалите съвременни славянски езици те са изключения¹⁰; **-а** (слоуга СтПр, Срф, ТрСин); **-ыка** (**владыка** СтПр, Срф и др.); **-ика** (в ПНЧ е възприета древната форма **ближника**, която постепенно е заместена от **сродник**); единични са появите на завършек **-на** в преславски текстове (старейшина КнЦар); **-ица** през 14 век (**винопица**, **пи□ница**, **оубица** СтПр, **оубица** Срф); **-□ сжди□** (Срф); **-оунь** (Т. Мострова отбелязва **бѣгоунь**, **пѣстоунь**); **-ырь** (теологизмът **пастырь** е с широка употреба и до днес); **-хъ** (жених е със столетна употреба). П. Петков посочва суфикса **-оухъ** (**пастоухъ**), а Я. Милтенов – **ък** (**оубытъкъ**).

Интерес представлява пасаж от житието на св. Пахомий от Пандектите на Никон Черногорец, в който е изреден дълъг списък от занятия на лица – деятелни съществителни сред които са: **-ецъ** (**швецъ**), **-ач** (**ковачъ**), **-никъ** (**огородникъ**), **-тель** (**блуститель**), **-□** (**древодѣл□**), **-арь** (**камиляръ**, **плоугаръ**).

⁷ Изказвам искрена благодарност на проф. д-р М. Спасова за предоставените ми индекси на срднб превод на „Слово о всѣхъ свѣтыхъ” от патр. Филотей Кокин и на Книга Григория Цамблака.

⁸ Мострова, Т. Словообразователни тенденции в развитието на българския книжовен език през Средновековието. – В: Кирило-Методиевски студии, кн. 24. София, 2015, с. 29, 49.

⁹ Тази форма в Пандектите на Антиох се конкурира с **бѣльникъ** и **бѣльчи□**.

¹⁰ Цейтлин, Р. М., Лексика древнеболгарских рукописей X–XI вв. София, 1986, с. 174.

При субстантивите с процесуална мотивация *nomina agentis*, които в СБЕ включват десубстантиви и девербативи, са констатирани следните транслативи: -ар, -ач, -овач, -ец, -ник, -овник, -тел, -лка, -ка, -ан, -ко, -льо, -ла, -атор, -ор, -ьор, -ант/-ент, -чик и др. Но подобно на съвременния руски език и в СБЕ подчертано преобладават стилистично неутралните суфикси -ник (900 фиксации в Обратен речник на българския език = ОР), -ец (570) и -тел (над 400 ОР), а също: -ач (260), -овач (5 ОР), -ар (200 ОР), -атор (85 ОР), -арка (200 ОР), -джия (158 ОР) и др. Естествено някои от тези словообразователни форманти имат паралелна употреба. Н. Геров посочва като словообразователни синоними лексемите – гражданин и гражданин, господарка и господарка, гребачка и гребкиня¹¹.

А в подкатегорията *nomina actoris* най-често използвани при девербалните агентивни съществителни са суфиксите: -ач, -тел, -ник, -ар, -ер, с които се образуват и десубстантивните деятелни имена, оформяни още и с наставките -джия, -ист, -чик¹². Суфикс -чий не е запазен в СБЕ, а е трансформиран в -чия, -джия: сахатчия, чападжия, ясакчия, ябанджия, чифчия (остаряла лексика).

Цв. Карастойчева посочва, че в българския младежи говор с неутрална и с експресивна семантика за *nomina agentis* и *nomina actoris* се използват славянски, турски и латински наставки: -ак (гъстак), -ар (тежкар), -ач (зубрач), -джия (четкаджия), -ец (акванудец), -ин (бачкерин), -ист (непукист), -ник (головодник), -ай (милиция), -аец (кефаец), -джър (селинджър), -ейро (бачланейро), -ейшън (будалейшън), -ер (бачкер), -ет (нахалитет), -оан (тъпоан), -оид (говедоид), -ол (скръндзол), -он (тапишон), -ор (пунтьор), -оч (лигоч), -тор (бачкатор), -ур (баламур), -а (фукла), -ана (морукия), -иня (морукия) и няколко наставки за общ род -а (заспа), -е (фукне), -и (кроки), -ка (блейка), -ня (фукня) и др.

Активни сред оказионализмите в СБЕ са стилистично маркираните: -джия, -ец, -ист, -джар, които се конкурират (атакари, атакисти, атакаджии); -ик (безработник); -ач/-вач (каняч, ръчкач); -ар (костюмар); -ец/-овец (чалгианец); -ист (партист); -ер (корупционер); -тел (подчинител); -лия (джакпотлия); -ак/-як (сръбканяк); -ага/-яга (борчага), -ант (дуелант); -льо (мутрьо); -ка (терминаторка), -ица (терминатрица); -ша (милионерша); -еса (клоунеса); -ка (симеонсаксбурготка) и др.

Nomina abstracta: *Nomina abstracta* включва подкатегориите *nomina actionis et resultativa* (изразяване на процесуалност – действие и конкретния резултат от него) и *nomina essendi*. В паметници от X–XI в. с най-висока фреквентност при абстрактните девербативи се отличават формантите: -ниѹ (с разширения -енѹѹ, -аниѹ, -ованиѹ, -ѹниѹ, -овениѹ) – избавление, възпоминание, запоустѹние, отъдѹхновение; -иѹ (номинаращ преди всичко качества и свойства) – наводиѹ; -тиѹ (имена за действия и за резултатите от тях) – пропатиѹ; -ѹствиѹ (шѹствие); -ѹство (родѹство); не е засвидетелствана наставката -ло (дѹло)¹³. През XIV в. няма особени колебания в тренда на формантите при *nomina actionis et resultativa*: -ниѹ е доминант и често се използва в калки от гръцки език, а има и стилистична окраска, следва -тиѹ (не влиза в конкуренция)¹⁴, активни са -ѹство, -ѹствиѹ, -иѹ, а със спорадична поява се характеризират -ло, -тва, -ѹба, -нѹ, -зѹнѹ, -изна, -рѹ, -отѹ, -ѹкѹ, -снѹ, -знѹ, -аль, -хѹ, -ежѹ. В изследвания от мен свитѹк Срф се използват следните лексеми с -тиѹ: беѹсѹвѹтиѹ, бесѹмрѹтиѹ, бестрастиѹ, зѹлоѹстиѹ, любочестиѹ, пожатиѹ, наблюдават се и дублетите ѹабѹвениѹ/ ѹабѹтиѹ → λήθην, регистрирах и формите дрѹнѹтиѹ, вѹспомѹ/анѹтиѹ (последната, заедно с отъдѹхнѹтиѹ открих и у ФКок), чиято липса (на нѹ) в търновски ръкописи подчертава Т. Мострова. В АД има само 3 лексеми със завършек -тиѹ. При *nomina essendi* се е запазила класическата активност на -иѹ, -ѹство(-виѹ), -остѹ, -ота, -ина.

Количествен доминант и в стѹ, и в срѹнб период от БЕ е наставката -ниѹ, докато -тиѹ не е присѹща за стѹ богослужебни книги, а е типична за Супрасълския сборник; непродуктивни са -иѹ, -ѹство, за разлика от СБЕ, където в словообразователната парадигма на *nomina abstracta* участват дериватите: -не, -ниѹ (почти 900 ОР), -ство (1010 ОР), -ний(ѹ), -тиѹ, -тва, -овка, -отевица, -итѹба, -аѹия, -аж и др.; *nomina essendi*: -ин(а), -от(а) (-ота 83 ОР), -изѹм (273 ОР), -ество (100 ОР), -ура (81 ОР), -лѹк (73 ОР), -ийство (65 ОР), -ост (почти 2300), -отия (30 ОР), -щина (80 ОР), -ица (30 ОР) и др.

¹¹ Геров, Н. Речник на българския език в 6 тома, том 1, с. 239 – 244.

¹² Радева, В. Словообразуването в българския книжовен език. София, 1991, с.105.

¹³ Перчеклийски, Л. Словообразуване на *Nomina abstracta* в Евангелски паметници от X–XI в., с.80.

¹⁴ Славова, Т. (В Посланието на Пфот преобладава -ниѹ, почти липсва окончание -ѹ (от типа забыѹтѹ вм. забыѹтиѹ, възгласѹ вм. възгласѹние), характерни за народния старобългарски език. Слабо са представени и отглаголните съществителни на -тиѹ (дрѹзнѹтиѹ, оттиѹ, притиѹ). София, 2013, с. 86.

В. Бонджолова отбелязва като форманти с висока фиксация сред оказионализмите: -не (маймуњасване), -лък (пиратлък), -иада (консервиада), -(из)ация (западнация), -инг (караванинг) и абстрактните съществителни със завършеци -изъм (седесизъм), -щина (примадонщина), -ост (умност).

В българския младежки говор за създаване на сленгизми, номиниращи *nomina abstracta* и *nomina attributiva*, предпочитани са: -ак (тромбак), -ник (цедилник), -аж (кентаж), -ейшън (бомбейшън), -ол (авантол), -ор (шедевър), -ало (писало), -ство (жичкаджийство), -андо (кльопандо), -ейро (бачканейро), -ация (излагация) и др.

NOMINA LOCI

В стбрк предпочитани форманти при производните са: -ина, -ица/-ъница, -ище, -нѐ, -ъникъ¹⁵, а спорадични -ло, -ие, -ија, -ина, -ъни, -а, -ѐль. В стб Ефимова установява само 31 номинатива (субстантиви и деврбативи), образувани с форманта -ище и не ги определя като особено продуктивни. В преславски текстове се наблюдава конкуренция с енокоренни безсуфиксни думи: съньмъ – съньмище, исходъ – исходище, пристанъ – пристанище, съборъ – съборище (ПАНт – регистрирани едва 14 думи с този суфикс); в Презвитер Козма (2 лексеми); в ранни славянски Минеи Ц. Досева констатира малко повече (34), в няколко паметника от XIV век (сп. М. Накова) са регистрирани предимно енокоренни думи с форманти -никъ, -аць, -ница, като -ище е с преобладаваща употреба. Ексерцираните от мен съществителни с наставка -ище в предвтимиеви паметници се отличават с умерена или засилена употреба (в зависимост от идиолекта на книжовника): ФКок (само жилище), КнГЦ (11 лексеми), СтПр (25 думи, редки са – борище, виталище и др.), ТрС (4 думи, интересни са дублетите грълище – грътанъ), АД (5, сред които съметище), Срф (5, сред които и прѣбывалъще), в КнГрЦ (8), ФКок (1 – обитѣлище), а в стб превод на Стария Завет 4 думи, в УчЕвангелие (10, внимание привлича иконоборище), Ягичев Златоуст (7, сред които – нырище), Египетски Патерик (12). В ТрД сп. Л. Перчеклийски са ясно обособени само словообразователни типове с форманти: -ина (ж.р.) и -ище (ср.р), единични са названията, образувани с -ецъ, -къ, -овъ, -ница, -ова, -је. Суфиксалните словообразователни форманти с най-висока активност през XIV век в *nomina loci* (сп. Т. Мострова) в низходящ ред са: -ище/-лище, -ние, -ъница, -ѐль, -ъникъ.

Наблюденията ми показват, че след -ище, -ница е втората по продуктивност наставка в Срф (2 формации, сред тях жрътъвнъца, но и жрътъвнъкъ), СтПр (плѣвница, враѣбница и др.) и АД (5 формации, сред тях келарница, оумывальница). Ограничена е дистрибуцията на: -а, -на, -ние, -ја, -ѐль -ло, среща се и нулев суфикс.

В СБЕ суфиксалната палитра е по-пъстра: -ище (174 ОР), -нище, -алня (18 ОР)/-илня (с ограничена продуктивност сп. В. Радева), -ница (ограничена), -арница, -ник, -арник (24 ОР), -джийница (27 ОР), -ин(а), -ак, -ство (непродуктивна в СБЕ), -ция, -ир.

В младежкия говор *nomina loci* образуват производни чрез: -арник (клинчарник), -ица (кифларница), -ище (даскалище), за разлика от класа на оказионализмите, сред които висока активност демонстрират дериватите: -ия (Аборигения), -стан (Абсурдистан), -ница (фризьорница) и др.

Изводи: Краткият диахронен обзор на словообразователните форманти в 5 номинативни категории налага няколко заключения: 1) в словообразователен аспект се наблюдава приемственост от стб и срднб период на БЕ; 2) в продължение на няколко столетия се осъществява паралелна употреба или конкуренция между определени суфикси, макар че в СБЕ има специализация, която води до отпадане на словообразователни дублети и омоними; 3) в категорията *nomina agentis* в стб период активността е – никъ, -ъць, -тель, а през XIV век е: -никъ, -тель, -ъць при енокоренните, но при композитивите първа позиция има -тель; в СБЕ, вероятно, за да се избегне омонимия, в м.р. отмира -ица (оубица), изчезва и -ъкъ, но още през Средновековието се появява -джия, многократно се засилва дистрибуцията на -ач и под влияние на руската геополитика се налага -чик (апаратчик, застойчик); -тел запазва изконния си моносемантичен характер и засилва употребата си; стилизирани и силно ограничени, битувачи в младежкия сленг са морфемите от чужд произход: -джър, -ейро, -ейшън и др. 4) доказателство за активността на суфиксите е словообразователната им функция в стилово, териториално и социално диференцирани пластове лексика, както и сред неологизмите. 5) при *nomina actionis et resultativa* в СБЕ настъпва преразпределение на

¹⁵ Граматика на старобългарския език. Фонетика. Морфология. Синтаксис. Гл. ред. Ив. Дуриданов. София, 1991, с.176-191; Шатковски, Я. *Nomina loci* в старобългарския език. Кирило-Методиевски студии, кн.4, 1987, с. 233.

деривационната тежест – с по-активна роля се отличава в образуването на девербални имена с -не, които изместват -ние. В книжовния език навлизат диалектните -ня, -ница и интернационалните -ация, -аж. 6) при *nomina abstracta* в СБЕ се използва и типичният руски завършек -ний(е). 7) при *nomina loci* за всички периоди на БЕ продуктивни са: -ние, -ище, -ница, иновативни са: -алня, -арник, -джийница, -ция.

БИБЛИОГРАФИЯ

- [1] В. Бонджолова, (Не)съществуващите думи: оказионалното словотворчество. Велико Търново, 2007.
- [2] В. Мурдаров, Съвременни словообразователни процеси. София, 1983.
- [3] В. С. Ефимова, Старославянская словообразовательная морфемика. Москва, 2006.
- [4] В. Радева, Словообразуването в българския книжовен език. София, 1991.
- [5] Г. Петков, М. Спасова Търновската редакция на Стишния пролог. Текстове. Лексикален индекс. Т. I–XIII. Пловдив, 2008–2014.
- [6] Граматика на старобългарския език. Фонетика. Морфология. Синтаксис. Гл. ред. И. Дуриданов. София, 1991.
- [7] Д. Чизмаров, Стилистични особености на съществителното име в българския книжовен език. София, 1978.
- [8] К. Димитров. Речник-индекс на Словата на авва Доротей. Велико Търново, 2009.
- [9] Л. Перчеклийски, Словообразуване на *Nomina abstracta* в Евангелски паметници от и X–XI век. Благоевград, 2011.
- [10] Л. Перчеклийски, Словообразователни категории и типове при съществителните имена в Троянския Дамаскин от XVII век. Благоевград, 2008.
- [11] Л. Селимски, Приноси по словообразуване. Български и други славянски езици. Велико Търново, 2017.
- [12] Тасева, Триодните синаксари в средновековната славянска книжнина. Текстологично изследване на Закхеевия превод. *Monumenta linguae slavicae dialecti veteris*, Т. LIV. Weiher Verlag, Freiburg i. Br., 2010.
- [13] М. Накова-Петрова, Десубстантивните названия в ръкописи от XIV век. Автореферат на дисертация. Благоевград. 2018.
- [14] М. Тотоманова-Панева, Книга Царства в славянската хронографска традиция. Дисертация за присъждане на образователна и научна степен „доктор”. София, 2016.
- [15] Н. Геров, Речник на българския език. 6 тома. София, 1975.
Обратен речник на съвременния българския език. колектив – БАН, София. 2011.
- [16] П. Върбанова, Славянският превод на Пандектите на Антиох (езикови аспекти). Дисертация за степен „доктор”. В. Търново, 2010.
- [17] П. Петков, Лексика и словообразуване в старобългарския превод на Египетския патерик. Дисертация за степен „доктор”. София. 2015.
- [18] Р. М. Цейтлин Лексика древнеболгарских рукописей X–XI вв. София, 1986.
- [19] Р. Станков, Лексика Исторической палеи. В. Търново, 1994.
- [20] Т. Г. Илиева, „За серафимите” на Йоан Златоуст от книга Маргарит в превод на Дионисий Дивни Дисертация за степен „доктор”. В. Търново, 2017.
- [21] Т. Мострова, Словообразователни тенденции в развитието на българския книжовен език през Средновековието (Кирило-Методиевите традиции в паметници от XIV век). – В: Кирило-Методиевски студии, кн. 24. София, 2015.
- [22] Т. Мострова, *Nomina agentis* в Шестоднева на Йоан Екзарх в съпоставка със старобългарските паметници. – В: Български език, 1983, № 2, с. 101-108. София.
- [23] Т. Славова, Славянският превод на Посланието на патриарх Фотий до княз Борис Михаил. София, 2013.
- [24] Ц. Досева, Преславска лексика в ранни славянски минейни преписи (*nomina loci* -ище). – В: Преславска книжовна школа. Т. 10, 186 – 204.
- [25] Ц. Досева, Сложни думи в Новгородските минейни. – В: Търновска книжовна школа Т.10. В.Търново, 2015. Цв. Карастойчева, Българският младежки говор. Източници. Словообразуване. София, 1988
- [26] Я. Милтенев, Диалозите на Псевдо-Кесарий в славянската ръкописна традиция. София, 2006.
Я. Шатковски, *Nomina loci* в старобългарския език. Кирило-Методиевски студии, кн.4, 1987, с. 242 – 249.